

enim formalis, effectus est causæ efficientis. Neque est cur confugiant ad latibulum mysteriorum, et dicant (ut solent) hoc esse mysterium fidei, quod ratione attingi non potest. Nam mysteria fidei superant quidem rationem, sed non repugnant rationi, neque oportet mysteria fingere, ubi Scripturæ facilem et perspicuam sententiam præbent.

Illud autem, « annunciat » non significat ex sola annunciatione remissionis, fide apprehensa homines justificari. Alioqui non dixisset Petrus Actor. II. *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum* (1). Sed significat, annuciari remissionem peccatorum iis omnibus, qui credunt in Christum ut oportet, id est, faciendo quicquid ille fieri iussit. Juxta illud Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis* (2). In hoc sensu, omnis qui credit in Christum, justificatur, id est, qui credit sicut oportet, implendo videlicet omnia, quæ fides implenda esse demonstrat. Neque enim qui credit medico, quamvis peritissimo et infallibiliter curanti, sanatur, nisi pharmaca ab illo instituta recipiat.

Quod vero solam hoc loco nominat Apostolus remissionem peccatorum, non impedit quo minus justificatio constare intelligatur remissione peccatorum, et infusione justitiæ. Nam (ut supra non semel ostendimus) remissio peccatorum non est sola condonatio pœnæ, sed est ablutio et emundatio culpæ, quæ ablutio et emundatio non fit, nisi succedente nitore gratiæ et decore justitiæ. Quod etiam præfert nomen justificationis, quod a justitia nomen accepit.

Deinde, quamvis hoc loco sola mentio fieret justificationis à peccato: tamen in aliis multis locis mentio fit sanctificationis, mundationis, ablutionis, renovationis et similium, quæ alteram partem justificationis ostendunt.

Denique illud: « A quibus non potuistis in lege Moysis justificari », significat observationem legis, propriis viribus, vel sola ipsa lege juvante præsumptam, non justificare; non quod vera legis observatio non sit justitia; sed quod lex ante remissionem peccatorum servari non possit. Deus enim, cum per Christi merita reconciliat aliquem, simul ei peccata dimittit, et charitatem infundit,

per quam legis mandata custodiat. Id quod significat S. Augustinus, cum tam sæpe repetit, opera non præcedere justificandum, sed sequi justificatum. Loquitur enim de operibus vere justis, quibus legis mandata integre, perfecteque servantur. Quod, ut possimus, ille facit: *Qui de peccato damnavit peccatum, ut justificatio legis impleatur in nobis*, ad Roman. VIII (3).

Alterum argumentum sumunt ex alio libro ejusdem beati Lucæ, videlicet ex cap. XVIII. Evangelii, ubi proponitur parabola publicani et Pharisei. Nam publicanus dicitur justificatus, cum solum postulasset remissionem peccatorum, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori*. Contra, Phariseus prædicans dona Dei sibi collata, et gratias agens, discessit minime justificatus. Igitur justificatio non in donis et operibus bonis, etiam Deo adjuvante, factis, sed in sola peccatorum remissione consistit.

Respondeo: Publicanus, cum dixit, Deus propitius esto mihi peccatori, non petiit solam debiti condonationem, quasi vellet iniquus esse, sed non haberi a Deo, neque puniri; sed petiit integram reconciliationem; et talem obtinuit. Unde Dominus parabolam conclusit: « Descendit hic justificatus ab illo, quia omnis qui se humiliat, exaltabitur; et qui se exaltat, humiliabitur ». Exaltatio autem humilis, et pœnitentis publicani, aliquid amplius certe significat, quam solam delicti condonationem. Non enim dicuntur exaltari, quibus debita dimittuntur, sed qui ad gradus et honores evehuntur. Itaque publicanus ideo dicitur exaltatus, quia de peccatore justus, de servo peccati, servus justitiæ, de filio diaboli, filius Dei repente factus est.

Porro Phariseus, non quia dona Dei recensebat, et ipsi Domino gratias agebat, publicano postponi meruit, sed quia tumore superbiæ plenus erat, et in sua justitia ita confidebat, ut nihil sibi addi, nihil sibi ignosci peteret: insuper etiam publicanum humilem contemnebat. Alioqui enim alius Publicanus Luc. XIX. qui bona opera opera promittebat, dicens: *Domine, ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quem defraudavi, reddo quadruplum*, audivit a Domino: *Hodie salus huic domui facta est* (4). Et Ezechias Rex, qui morti proximus in oratione, bona sua opera sincero corde prædi-

(1) Act. II, 38. — (2) Matth. XXVIII, 19. — (3) Rom. VIII, 3. — (4) Luc. XIX, 8.

cavit, dicens: *Obsecro, Domine, memento, quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod bonum est in oculis tuis fecerim*, Isaia teste cap. 38, exauditus esta Deo, et additi sunt ad vitam ejus quindecim anni. Non igitur confessionem operum bonorum, sed tumorem superbiæ, et inanem fiduciam Deus in Phariseo damnavit, qui (ut ait sanctus Augustinus hom. 2. ex lib. 50. homiliarum) jactabat merita sua, et occultabat vulnera sua.

CAPUT XIII.

Solvuntur argumenta ex Patribus.

Præter loca Scripturarum profert etiam Calvinus tria testimonia Patrum.

Primum est S. Ambrosii in Psalm. cxviii. serm. 3. « Qui dicit, inquit Ambrosius, peccata sua, justificatur ». Si dicere peccata, justificari est, nihil erit aliud justificatio, nisi remissio peccatorum. Nam ideo qui dicit peccata sua, justificatur; quia confitenti Deus ignoscit, juxta illud: *Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam, et tu remisisti impietatem peccati mei*.

Respondeo, Jam sæpe diximus, Justificationem, esse remissionem peccati, et remissionem peccati, esse justificationem, sed remissionem istam peccati non esse solam liberationem a debito luendi pœnam, sed esse ipsius iniquitatis, et maculæ in animo residentis per infusionem gratiæ et justitiæ mundationem. Id quod vel ex uno Davidis Psalmo intelligi potest. Quod enim ait David II Regum XII. *Peccavi Domino; et audivit, Dominus quoque transtulit peccatum tuum a te*: et quod dixit in Ps. XXXI. *Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam, et tu remisisti impietatem peccati mei*; explicat fusius in Psal. I. ubi ex eo, quod petiit, intelligimus quid acceperit. Sic igitur ait: *Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor. Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis* (1).

Hoc modo fatemur eum, qui dicit peccata, justificari; et justificationem esse remissio-

(1) II Reg. XII, 13; Psal. XXXI, 5; Psal. I, 4.

nem peccati, ita ut anima ante sordida mundaetur, et super nivem dealbetur, et cor immundum et distortum, reformetur ac renovetur, ut jam aliud, et quasi recens creatum videri possit.

Alterum testimonium est S. Augustini lib. XIX. de Civit. Dei cap. 27. ubi sic scribit: « Ipsa nostra justitia, quamvis vera sit, propter veri boni finem, ad quem refertur; tanta tamen est in hac vita, ut potius peccatorum remissione constet, quam perfectione virtutum ». Quibus verbis negare videtur S. Augustinus justitiam nostram esse virtutem a Deo infusam. Qui enim dicit, hoc potius volo, quam illud, idem est, ac si diceret, hoc volo, non illud.

Respondeo: Illud, « potius », hoc loco non excludit perfectionem virtutum, sed præponit remissionem peccati, ut sensus sit, justitiam nostram, quæ partim in remissione peccati, partim in perfectione virtutum sita est, magis constare remissione peccati, quam perfectione virtutis. Id autem ita esse, manifeste probatur. Primo ex eo, quod dicit Augustinus, hanc esse veram justitiam propter finem veri boni, ad quem refertur. Hæc enim justitia non est justitia Christi imputata, nec absolutio a peccatis, sed justitia nobis inhærens, quam dicit esse veram, propter veri boni finem: ut eam distinguit a justitia philosophorum, quorum opera justa erant ex genere suo, sed carebant recto fine, quia non referebantur ad Deum, cum non fierent ex fide, ut prolixè disputat idem Augustinus lib. IV. in Julian. Nostra autem justitia vera est, quia per eam non solum facimus opera justa ex genere, sed etiam ex omnibus circumstantiis, ac potissimum ex fine. Cum igitur sit in nobis vera justitia, Augustini testimonio, et ea justitia sit virtus divinitus infusa; quomodo diceret Augustinus, justitiam nostram non constare perfectione virtutis, sed sola remissione peccati?

Secundo, idem probatur ex eo, quod in eodem capite, paulo infra idem Augustinus dicit: « Hæc itaque in unoquoque justitia est, ut obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem, vitiis etiam repugnantibus imperet, vel subigendo, vel resistendo: atque ut ab ipso Deo petatur, et meritorum gratia, et venia delictorum, ac de acceptis bonis gratiarum actio persolvatur ». Ubi vides, justitiam definiri non sola remissione peccati, sed

etiam perfectione virtutis, qua ratio Deo pareat, et corpori imperat, et vitiis dominatur.

Tertio, probatur ex omnibus illis locis, quos adduximus cap. 8. et ipsius Calvinii confessione, qui (ut ibi notavimus) fatetur, Augustinum ad sanctificationem et renovationem, justificationis gratiam retulisse.

Cur autem dicat Augustinus, justitiam nostram in hac vita potius, id est, magis constare remissione peccati, quam perfectione virtutis, duplex est ratio; Una, quia peccata in Baptismo perfecte delentur et purgantur, ut nihil omnino remaneat, quod habeat rationem culpæ; virtutes autem infusæ, ita suo quodam modo perfectæ sunt, ut quotidie magis, ac magis perfici debeant.

Alter, quoniam remissio peccati, semel facta, non eget nova infusione virtutum; at virtus semel infusa, eget quotidie nova remissione peccati, non lethalis, quod cum justitia simul esse non potest, sed venialis, Justitia enim, tametsi multa bona, et justa opera faciunt, tamen sæpe etiam labuntur in peccata levia et venialia. Atque hoc est quod in eo loco potissimum S. Augustinus intendit. Nam cum dixisset, justitiam nostram in hac vita potius constare remissione peccati, quam perfectione virtutis: Continuo, ut id probaret, subjunxit hæc verba: « Testis est oratio totius civitatis Dei, quæ perigrinatur in terris. Per omnia quippe membra sua clamat ad Deum, Dimitte nobis debita nostra. Nec pro eis est efficax hæc oratio, quorum fides sine operibus mortua est, sed pro eis, quorum fides per dilectionem operatur. Quia enim Deo quidem subdita, in hac tamen conditione mortali, et corpore corruptibili, quod aggravat animam, non perfecte ratio vitiis imperat, ideo necessaria est justis talis oratio ». Vides justos esse, qui sic orant, ac per hoc egere indulgentia venialium delictorum, quæ justitiam non tollunt e medio, non autem remissione lethalium, quæ si justis committerent, hoc ipso justis non essent.

Tertium testimonium est S. Bernardi, qui in epistola 190. ad Innocentium sic ait: « Justum me dixerim, sed illius justitia. Quænam ipsa? finis legis Christus ad justitiam omnem credenti. Denique qui factus est nobis, inquit, justitia a Deo Patre. » Et serm. 22. in Cantica, exponens illud: « Qui factus est nobis sapientia, justitia, sanctificatio et redemptio, Sapientia, inquit, in prædicatione, justitia in absolutione peccatorum: Et infra; Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne

memineris, et justus sum ». Et serm. 23. « Sufficit mihi ad omnem justitiam solum habere propitium, cui soli peccavi ». Et paulo post: « Non peccare, Dei justitia est; hominis justitia, indulgentia Dei ».

Respondeo: In epist. 190. justitiam Christi S. Bernardus vult esse nostram, quomodo peccatum Adami fuit nostrum, quia videlicet justitiam Christi participamus per regenerationem, sicut peccatum Adami per generationem. Proinde sicut peccatum Adæ in nos traductum, non est illud, quod Adamo inhærebat, sed aliud nobis inhærens, sed ab illo derivatum; sic justitia Christi, nobis donata, non est illa, qua ipse justus est, sed alia, quæ nobis inhæret, sed ab illa sine dubio derivata.

Sed verba ejus audiamus: « Qui factus est, inquit, nobis justitia a Deo Patre, quæ ergo mihi justitia facta est mea non est? Si mea traducta culpa, cur non et mea indulta justitia? Et sane mihi tutior donata, quam innata. Et infra: Ergo docuit justitiam, non dedit? ostendit charitatem, sed non infudit? » Ubi reprehendit Petrum Abailardum, qui dicebat, Christum profuisse hominibus doctrina, atque exemplo, non autem nos redemisse, nec justitiam et charitatem infudisse.

In sermonibus autem in Cantica dicit quidem, Christum nobis esse justitiam, qui nos a peccato justificavit; et indulgentiam Dei nostram esse justitiam; sed nomine indulgentiæ et remissionis, intelligit plenam justificationem: quoniam (ut sæpe diximus) nunquam remittitur culpa, quin simul infundatur justitia. Quod si aliquando per indulgentiam intelligit solam remissionem, adjungit tunc etiam justificationem; ut cum ait in serm. 22. « Tam validus es ad justificandum, quam multus ad ignoscendum. Et infra: Sic tactus a peccatrice justus, justitiam impertit, non perdit, nec sorde peccati, qua illam mundat, se inquinat ». Vides hic aperte distinguere duas partes justificationis, cum Christus justitiam Magdalene impertit, et maculas tergit. Et infra de sancto Petro: « Qui lapsus flevit amare, quatenus culpam dilueret, recuperaret justitiam ». Idem etiam sanctus Bernardus in serm. 3. de verbis Isaïæ: « Vidi Dominum etc. » luculenter tradit justitiam nobis inhærentem, eamque distinguit a justitia, qua justus est Christus, quod nostra in hac vita sit recta, sed non pura, ob admixtionem venialium delictorum; Christi autem et recta sit et pura.

CAPUT XIV.

Solvitur argumentum petatum ex ratione.

Argumentum postremum ex duplici ratione depromunt. Prima ratio sumitur ab imperfectione justitiæ nostræ: Justitia enim debet exacte respondere legi: nulla autem humana justitia exacte respondet legi, juxta illud Psalm. cxlii. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (1). Et illud sancti Gregorii lib. viii. Moralium cap. 23. « Quantalibet justitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam vel electi sufficiunt, si in judicio districtorequirantur. » Cum igitur humana justitia judicium Dei sustinere, non possit, necesse est, ut confugiamus ad justitiam Christi, quæ nobis imputetur, ut per eam justis haberi ac pronuciari in divino judicio valeamus.

Respondeo: hoc argumentum, si quid probat, probat justitiam actualem non esse perfectam; non autem probat, justitiam habitualement, qua formaliter justis sumus, ut paulo post fusius, ostendemus, non esse ita perfectam, ut absolute, simpliciter, et proprie justis nomine, et simus. Non enim formaliter justis sumus opere nostro, sed opere Dei, qui simul maculas peccatorum tergit, et habitum fidei, spei et charitatis infundit: *Dei autem perfecta sunt opera*, Deuter. xxxii. Et: *Exquisita in omnes voluntates ejus*. Psalm. cx (2). Unde parvuli baptizati, vere justis sunt, quamvis nihil operis fecerint. Addo præterea, nec de justitia actuali argumentum illud recte concludere. Justitia enim actualis, quamvis aliquo modo sit imperfecta, propter admixtionem venialium delictorum, et egeat quotidiana remissione peccati; tamen non propterea desinit esse vera justitia, et suo etiam quodam modo perfecta. Sed de hac re dicemus in libro de justitia actuali.

Alterum argumentum adversariorum sumitur ab injuria, quam ipsi existimant fieri meritis, et justitiæ Christi, si per inhærentem justitiam justificari dicamur. Addunt etiam Tertium ab occasione superbiæ, quam dicunt hominibus præberi, si eis dicatur, propriam ipsos, atque inhærentem habere justitiam.

Respondeo: Neque Christi gloria, neque

nostra humilitas indiget protectione mendacii, nihil detrahimus Christi meritis, cum ab illorum virtute et efficacia confiteamur justitiam nostram omnino pendere. Sed adversarii multum detrahunt de Christi gloria, cum affirmant, eum non potuisse tot suis laboribus et doloribus tam profunda humilitate, tam accurata obedientia, tam ardenti charitate a Patre impetrare, ut peccata nostra vere deleteret, nosque ad veram justitiam reformaret. Et plus multo tribuunt Sathanæ ad nocendum, quam Christo ad curandum: et majores vires peccati volunt fuisse, quam gratiæ.

Nulla quoque datur superbiendi occasio iis, quibus dicitur: « Quid habes, quod non accepisti: si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? » Et: « Qui gloriatur, in Domino gloriatur ». Et: « Gratia salvi facti estis per fidem ». Et: « Hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur ». Hæc autem omnia Catholici dicunt, cum dicunt, homines ex dono Dei habere justitiam, id est, charitatem in corde diffusam per Spiritum sanctum, qui datur est eis ex merito obedientiæ et passionis Christi.

Adversarii vero an non incredibili timore superbiunt, qui se ipsam Christi justitiam apprehendisse jactant, et inde se nulli Sanctorum æquare formidant. Certe Lutherus in serm. de natali B. Virginis, omnes fideles ipsi Deiparæ facit æquales. Nec defuerunt, qui se ipsi etiam Christo æquare contenderent, ut Ruardus testatur in explicatione articuli de justificatione.

CAPUT XV.

Justitiam, qua formaliter justificamur, habitualement esse, non actualem.

Expedita controversia de justitia inhærente, sequitur Altera quæstio brevior, Utrum justitia inhærens, per quam formaliter justis sumus, sit justitia habitualis, an actualis, an utraque. Disputant enim de hac re Catholici Doctores, cum in eo convenient omnes, ut sit in nobis vera justitia inhærens, non autem Christi justitia imputata.

Nos eorum sententiam magis conformem esse judicamus Scripturis, Concilio Triden-

(1) Psalm. cxlii, 2. — (2) Deut. xxxii, 4; Psalm. cx, 2.]